

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Szomaházy István*
Cím: *Novellistából politikus, miniszter és az Akadémia elnöke*
Forrás: *Az Est*

Bp

(Hely)

1924. 12. 5.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Berzeviczy Albert

Idő

"1924"

Személy

Novellistából politikus, miniszter és az Akadémia elnöke

Beszélgetés a jubiláló Berzeviczy Alberttal

Egy kis sárosmegyei faluban, Berzevicén, ahol többnyire tótok és németek laktak, egy ősi kastélyban, ahol szépapja is élt, pillantotta meg a világot Berzeviczy Albert, a tudós, a politikus, az Akadémia elnöke, akinek régi, békebeli tekintélyét a nagy világ-rengés sem tudta lerombolni. Az ő sárosmegyei dsentri-liú eltért a régi hagyományoktól, nem a vármege díszes stallunaira vágyakozott, hanem már egészen fiatal korában hivatottnak érezte magát, hogy az országos politikában résztgyen. Sorsa ama nagyok közélébe vezette, akik a jövő németedékek köztudatában is élni fognak s akik a fiatal úrfiút, aki korát meghazudtoló komolysággal és képzettséggel lépett a közpályára, készséggel vitték magukkal a sokszor igen súlyos harcokba, melyeket a nemes érzelmű liberalizmusért folytattak.

Ötven éve most, hogy a fiatal Berzeviczy Albert első cikke megjelent a Szana Tamás Figyelő című folyóiratában. Szerény ünneplés volt csupán emlékeztetője a jubileumi napnak, inkább barátai, mint az ország részéről. Pedig — bár balsorsunk nem engedte meg az ünnepnapokat — ez a hetvenéves férfi, akinek puritánságát, jószándékait, nemes gondolkodását még ellenségei sem vonták kétségbe, megérdemelte volna, hogy munkája, becsületessége, a multakból átmentett puritán gondolkodása

előtt a nyilvánosság is kalapot emeljen. E korszaknak — fájdalom — már nincs sok Berzeviczy Albertja. A mindenáron fölfelé kapaszkodók között szinte márványoszlopként maradt meg a régi világból ez a művelt, nyugodt, csendes literary gentleman, aki felföldi hazájának komoly hagyományait hozta magával az akkor még fejlődése virágjában pompázó Budapestre.

Nagyobb emóciók Berzeviczy Albert lelki világát aligha zavarták; a legnagyobb viharok idején is a esőndes és művelt ember maradt; akit egy hosszú kultúra kitermelt. Mosolyogni csak ritkán látták, nevetni talán sohasem. Sohasem tett koncessziókat a könnyű siker kedvéért s önfegyelmézettségét akkor is megőrizte, mikor a legvadabb viharok tomboltak körülötte. Politikai ellenfelei sokan voltak, de személyes ellenségei sohasem. Tiszteletre méltó élete, nagy tudása és kétségen kívül való jóakarata minden szépség iránt már akkor is közbecsültté tette a nevét, mikor a tisztesség százalékszama aránytalanul nagyobb volt a mainál.

Emlékeztetem novelláira, melyek

ket még a régi Fővárosi Lapok-ba írt s melyeket én még kisdíak koromban olvastam, de egy kis rezignációval rázza a fejét:

— Csak kísérletek voltak, sohasem volt hajlamom a belletrisztikára. Idejében beláttam, hogy jó lesz abbahagyni az egészet, — én a jövődömet más téren akartam keresni. Vonzott a publicistika, vezércikkeket írtam Osernátynak az Ellenőr-be s mikor a lap a régi Hon-nal egyesült, rám akarták bízni a lap szerkesztését. De nem vál-

laltam és Vísy Imre került a Nemzet élére. Én az eperjesi jogakadémiára kerültem, később a minisztériumba s korán megválasztottak képviselőnek. Első beszédemet, melyet a középiskolai javaslatról mondtam, Rákosi Jenő méltányolta lapjában s valószínűleg ennek a révén kerültem Trefort mellé. Ezután jött az államtitkárság s egy akkori felszólalásom — a véderő javaslatnál — végtelenül elkeserítette az ellenzéket, de népszerűségemet viszont annyira növelte, hogy egyszerre két helyen is megválasztottak: Lőcsén és a budapesti Józsefvárosban. Itt Madary Gábor, a derék asztalosmester, volt az ellenfelem, akinek érdekében Kossuth Lajos is exponálta magát, de a választási harcból én kerültem ki győztesen.

— Tizenhat évig voltam képviselő s a legnagyobb s a legszimpatikusabb magyar kultuszminiszter, gróf Csáky Albin nevezett ki államtitkárnak. 1903-ban lettem miniszter s az maradtam a Tisza-kabinet bukásáig. 1905 júniusáig. Közben a képviselőház alelnökévé választottak s akkor volt nagy öszszelűzése Szilágyi Dezsővel. Miniszterségemet a darabont kormány váltotta fel. Khuen-Héderváry alatt lettem újra képviselő, majd a t. Ház elnöke s 1916 elején a főrendiház tagja. Ez dióhéjban a politikai karrierem.

— Nem akarok szentimentális lenni, s nem is mondom el, mily nagy szeretettel és meghatottsággal gondolok vissza akkori barátaimra, akik közül már a legtöbben a felhők mögül né-

zik a magyar politikát. *En azt hiszem, különb volt az a korszak, mint amilyenek most híresztelik s egy távoli jövő emberei szépnek és nem dioszeleennek fogják látni ez időt, mikor a mi generációnk élt.*

— Körülnézek, hol vannak az én régi barátaim? És rájövök, hogy mind a temetőben pihen. *Láng Lajos, Baross Gábor, Beöthy Zsolt, Hegedűs Sándor, Csöky Albin, Tisza István, gróf Teleki Sándor: ez volt az én legszűkebb környezetem. Hova tűntek el körülém? Talán jobb is, hogy már nincsenek az élők közt.*

— Arra, hogy a mai politikáról nyilatkozzam, *nem érzem magamat hivatottnak.* Történelmi és irodalmi terveim távol tartanak a politikai szerepléstől s ebben a világban nem is tudnék elhelyezkedni többé. Nincs is most olyan párt az országban, amelyikben én, az elveimmel, elférnék.

— A mai kormánynak tiszteletreméltó érdemei vannak, *de ez a kormány sem fordíthatja felénk a szimpátiákat,* mikor a mi kis országunk hányattatásáról hírt hallanak. *Folyton ezek a hírek, tárgytlások, verkedések az országban: nincs az a becsületes törekvés, mely e zátonyokon hajótörést nem szenvedne.* És ez annál szomorúbb, mert e káoszól oly nagy ember magaslik ki, mint gróf Bethlen István, aki talán minden elődjénél hivatottabb a vezéri mellősségre.

— Az irodalom, melynek húszéves koromban magam is adeptusává szegődtem, mindig érdekelt és ma is érdekel. *Megértem a régieket és megértem az újakat,* bár engem érzéseim a régiekhez kötnek. *Monopolizálni azonban az irodalmat senkinek sem szabad.* Azt semmiesetre sem ismerem el, hogy a kozmopolitizmust kerülő írókat a mai idő túlhaladta volna.

— Munkásságomat, hét évtizedes életem után sem hagytam abba: most írom *Az abszolutizmus kora Magyarországon* című munkám második kötetét. A magam nehézkességével csodálkozva nézem a két great old man-t: Rákosi Jenőt és gróf Apponyi Albertot, akik ennyire fiatalok tudtak maradni. Sőt Rákosi Jenőről azt hiszem, hogy mióta a nyolevanadik évét betöltötte, minden évben fiatalabb lett néhány esztendővel.

— Én, ha fiatalabb korban fiatalabb, agilitásban öregebb vagyok náluknál. Nem alszom jól és ritkán hagyom el az otthonomat, csak akkor, ha akadémiai kötelességeim hívnak. És egyszer heitenként, pentecken, a Tisza István Körben összejárok régi barátaimmal: *Balogh Jenővel, Lukács Lászlóval, Horváth Lajossal, Kálmán Gusztávval, Teleszky Jánossal, Perényi Zsigmondal, Scitovszky Bélával, Szász Károlyval, néha Beöthy Lászlóval és Szinyvay Istvánnal is.* *A régi Magyarország romjait látjuk, ha mi öregek egymásra nézünk.*

— A berzevici kúriám megvan, de a birtokom nagy részét ki fogják sajátítani, jó, ha legalább meghagynak valamicskót. Ebben az öreg házban töltöm minden nyaramat s itt dolgozom a legszívesebben. Nagyon szerencsétlenné tenne, ha Berzevicitől örökre el kellene szakadni.

— Magyarország jövőjét nem akarom oly sötétnek látni, amilyenek mutatkozik. A mi őserőnk és a múltakba való visszatekintés megerősít abban a meggyőződésben, hogy minden pokolon keresztül is diadalmaskodni fogunk. A történelemmel való foglalkozás most nem pusztá elhivatás, hanem boldog reményesség a jövőre is.

Azt mondják, hogy Berzeviczy Albert nyugodt és egyenletes temperamentuma még sohasem melegedett föl láthatóan: most, mikor ezeket mondja, valami szent fanatizmus van a szemében. Ez a harmonikus milőben élő harmonikus ember, aki inkább a múltakban él, mint a jelenben, aki az ország őserőjének egy szerves része, a fiatalok tüzelegével bízik abban, hogy a magyar kalvariajárás véget ér valamikor. Szomaházy István